

מִשֶׁה רַבֵּינוּ וְאֵילֹוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וַיֵּשׁ אֹמְרִים אֶף הַמְזִיקִין וְאֶף צָבַת בְּצַבַת עֲשׂוּיָה: ז שְׁבַעַה

פירוש הרע"ב

לפי החסידים

מגלגל חמה. אף המזיקין, אלו השדים שלאחר שברא הקצ"ה אדם וחוה היה מתעסק בצריאתן וכשברא רוחותיהן לא הספיק לברוא גופותן עד שקדש היום, ונשאלו רוחות בלא גוף. ואילו של אברהם אבינו, נגזר עליו צין השמשות, שיהיה נאמן בסנך בקרניו, נשעת העקידה. אף צבת בצבת עשויה, תרגום מלקחים לזמאה, הלצת אינה נעשית אלא לזנת אחרת וראשונה מי עשאה על כרחך מאליה נעשית צדי שמים ונבראת צין השמשות, וזה נדחה בגמרא צפרק מקום שנהגו (דף נ"ד) ולאמרו אפשר שהלצת הראשונה נעשית צדפוס שהמיכו הנחושט צאש, והליקוהו צמוך הדפוס ונעשית הלצת מיד.

לפי החסידים

ביאורים

הכתב והמכתב והלוחות

הלוחות, שבהם נחקקו עשרת הדברות, מורים על לימוד התורה באופן שהאדם מתאחד לגמרי (באופן מוחלט) עם התורה, כאותיות החקוקות באבן, שהאותיות והאבן הן מציאות אחת (בניגוד לאותיות הכתובות על הקלף, שהדיו והקלף נשארים שני דברים שונים).

מזה שהלוחות נבראו בערב שבת בין השמשות, שאז היתה הבריאה מושלמת כבר (ראה לעיל), אנו למדים שגם כאשר האדם לומד באופן של "כתיבה", לימודו הוא בשלימות, כי גם על ידו מתקיים "יחוד נפלא" בין הלומד לבין התורה²²⁸, אלא שבכל זאת יש לחתור להגיע לעילוי וליתרון של "חקיקה" דוקא, היות שעילוי זה הוא באין ערוך ללימוד באופן של כתיבה. וכפי שנתבאר לעיל לגבי זמן בין השמשות, שהוא למעלה מגדר הבריאה אם כי השלימות בבריאה ישנה גם קודם.

קשר נוסף בין הלוחות לבין ערב שבת בין השמשות:

כאשר עניני תורה ומצוותי חקוקים על לוח לבו של אדם, והוא בא לידי התאחדות גמורה ומוחלטת עם רצון ה', עד כדי שכל מציאותו היא מציאות התורה, הרי מובן שאז מציאותו היא חפשית מכל דבר שלילי ובלתי רצוי — "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"²²⁹ — ועל ידי עבודה זו דוקא זוכים לגאולה וחירות מן הגלות, "אל תקרי חרות אלא חירות"²²⁹, ומהזמן והבחינה של ערב שבת בין השמשות עוברים ונכנסים ל"יום שכולו שבת".

ובזה יבואר הלשון "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" — ואינו

228) תניא פ"ה. 229) לקמן פ"ו מ"ב.

ביאורים

אומר „שכל העוסק בתלמוד תורה הרי הוא בן חורין“ (על משקל „וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה“):

לא כל העוסק בתורה הוא מיד בן חורין (אם כי בפנימיות נפשו ודאי שכן הוא), ולזה זוכה רק מי שלומד בבחינת „חקיקה“ כנ”ל, אלא שאין לך בן חורין (הדרך היחידה להגיע לכך) אלא מי שעוסק בתלמוד תורה²²⁷.

צבת בצבת עשוי'

השאלות במשנתנו: א. מהי ההוראה מזה במילי דחסידותא. ב. מדוע נבראה הצבת בערב שבת בין השמשות דוקא²³⁰. וביותר יוקשה על פי מאמר רז”ל²³¹ שאדם הראשון נברא „אחור למעשה בראשית“ כדי שימצא הכל מוכן לפניו ו„יכנס לסעודה מיד“, והרי הצבת לא היתה מוכנה. ג. מדוע לא אמר בקצרה „ואף הצבת“, כפי שאמר „ואף המזיקין“. ד. הדיוק „ואף צבת“, ולא „וצבת“. ה. מזה שאותם היש אומרים מוסיפים גם „מזיקין“ וגם „צבת“, מובן שישנה נקודה משותפת ביניהם. וצריך ביאור: מהו הצד השווה בין שני הדברים. והביאור:

הפירוש הפנימי של „כדי שיכנס לסעודה מיד“ הוא, שאדם הראשון יוכל להתחיל מיד בעבודתו של תיקון והעלאת כל עניני הבריאה, כמאמר רז”ל²³², „אשר ברא אלקים לעשות, לתקן“. מובן, איפוא, שהדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, לאחר בריאת האדם, נבראו מלכתחלה שלימים ומשוכללים ואינם זקוקים לעבודתו — תיקונו. לדוגמה — המן, שלצדיקים הו”י לחם אפוי, ולא היתה בו פסולת²³³ ולכן נבראו דברים אלו בסמוך ממש לכניסת השבת, שענינה תענוג ומנוחה מעשי ועמל. העבודה בשבת אינה בבירור ותיקון עניני הבריאה, כי אם עלי מדרגה לדרגה בקדושה עצמה²³⁴.

והיש אומרים מוסיפים שני דברים שאינם בכלל עבודתו הרגילה של האדם. המזיקין — אף על פי שתכלית הכוונה היא להפוך גם את המזיקין לטוב, כמאמר רז”ל²³⁵, „משביתן שלא יזיקו“, לא הרי עבודה זו כהרי עבודתו הרגילה של האדם. כי עבודה זו אינה בגדר תיקון, שמגלים הטיב שבמזיקין עצמם (מציאותם הוא — שהם מזיקין), אלא בבחינת התחדשות — יצירת מציאות חדשה, שלא היתה מקודם. והתחדשות זו אפשרית רק על ידי זה שאדם יוצא מהגבלות שלו, בחינת „בכל מאדך“²³⁶, ואינה בכלל עבודת ה' רגילה.

ולכן נבראו המזיקין בערב שבת בין השמשות, כי „תכליתם“ היא שסוף סוף

230) בנוגע לשאר הדברים שנמנו כמשנתנו הסבירו המפרשים (דרך חיים) שבגלל היותם על טבעיים נבראו בערב שבת, שענינו מנוחה ושביתה מבריאת דברים טבעיים. 231) סנהדרין לת, א. 232) ב”ר פ”א, ו וברש”י שם. 233) יומא עה, א. 234) ראה לקו”ת בלק עב, א. 235) תו”כ בחוקותי כו, ו. 236) ראה לקו”ש ח”ב עמ’ 74.